

Lærdal
kommune

Tiltaksplan for utvalde kulturlandskap

UKL Lærdal
2024-2027

Grøne
Lærdal

Innhald

1. Innleiing	3
1.1 Bakgrunn	3
1.2 Tilstand og utviklingstrekk.....	3
2. Forvaltning av utvalde kulturlandskap	4
2.1 Overordna forvaltning	4
2.2 UKL i Lærdal	4
Samarbeidsgruppe	6
Tildeling av tilskot.....	6
Tiltak	6
Gjeldande planar, dokument og publikasjonar	6
Krav til søknad	7
Arbeidsfrist	7
Utbetaling av tilskot og krav om rapportering.....	7
2.3 Årshjul	8
3. Historikk – 6 år med UKL	9
Løyving av UKL midlar 2018-2023	9
Fordeling av UKL midlar 2018-2023	10
4. Fordeling og prioritering av rammetilskot	11
5. Kjelder	12

1. Innleiing

1.1 Bakgrunn

I fylket vårt har natur- og kulturtilhøva medverka til å oppretthalde tradisjonelle driftsformer i jordbruket. Her finst det framleis eldre kulturlandskap med spesielle verdiar knytte til seg. Nokre avspeglar landbruks- og kulturhistorie, andre er verdfulle leveområde for planter og dyr. Kulturlandskapet er og ettertrakta opplevings- og turområde og utgjør attraktive reiselivsmål.

I juni 2018 vart Lærdal utpeika som «nasjonalt utvald kulturlandskap i jordbruket» (UKL Lærdal). Denne ordninga er ei oppfølging av nasjonale mål om å ivareta variasjonen innan det tradisjonelle kulturlandskapet. Satsinga er basert på frivillige avtalar mellom staten og grunneigarane. Det er per i dag (2024) 51 UKL-områder på landsbasis. Kwart område har sitt særleine landskap. Folk som bur og driv landbruk her, tek vare på naturmangfald, kulturhistorie og jordbruksdrift gjennom tradisjonelle bruksmåtar og vår tids bygdeliv.

1.2 Tilstand og utviklingstrekk

Grunnlaget for det utvalde kulturlandskapet vart lagt då den tidlege busetnaden i dalen starta å utnytte og tilpasse seg eit noko krevande landskap. For det gamle, mosaikkprega jordbrukslandskapet med mindre slåttemarkar og dei mange spora frå den eldre jordbruksdrifta er typisk for kulturlandskapet i Lærdal.

Gjennom fleire hundre år har dei klimatiske forholda, og den lett drivne sandjorda me finn i store deler av Lærdal, gjeve lærdalsbonden mogelegheit til å dyrke korn, grønnsaker, poteter, frukt og bær.

Bøndene har i tillegg disponert store utmarksområde med gode beite for husdyr.

Dei største endringane i landbuksdrifta har funne stad frå overgangen til 1900-talet og fram til i dag. Med utskiftingar, nedbygging av husmannsvesenet og omfattande utvandring til Amerika vart folketalet i Lærdal merkbar redusert. Gjennom mekanisering og intensivering i jordbruket endra mange gardsbruk i Lærdal og Borgund gradvis karakter. Talet på mindre gardsbruk gjekk merkbar attende. Derimot auka talet på større bruk på over 100 daa, noko som viser at det meste av jordbruksarealet framleis er nytta. Ein del innmark er likevel blitt omdisponert til andre føremål, som utbygging i og nær tettstadar eller til vegbygging. Det har også føregått ein uregistert avgang av marginal jordbruksmark, det meste skrinne eller tungdrivne område, i høgareliggende stork eller i kupert terreng.

Styvingstrea og spesielt teigane med lauva bjørkeskog som har prega kulturlandskapet i hundrevis av år er på det nærmaste borte og lauv er i dag ein unyttig fôrressurs.

Det vert framleis drive jordbruk i hovuddalføret frå Lærdalsøyri (ved sjøen) og heilt opp til Maristova, som ligg omlag 800 moh. Nye generasjonar har teke over gardane i dalen og me kan sjå viljen hjå dagens bønder til å ta vare naturmangfald, kulturhistorie og jordbruksdrift gjennom tradisjonelle bruksmåtar. Mange ynskjer å rydde fram att gamal beite- og slåttemark, bygge opp att innhegning for beitedyr i form av gjerde og steingardar. Museal skjøtsel og istandsetjing av bygningar og kulturminne vert også jobba mykje med og vil ha stor verdi for formidling av natur- og kulturhistorie i åra som kjem.

Det er ingen tvil om at alt dette krev hardt arbeid og stor innsats hjå mange, og difor er det godt å vite at UKL ordninga, med økonomiske verkemiddel, kan vera til hjelp og motivasjon for mange.

2. Forvaltning av utvalde kulturlandskap

2.1 Overordna forvaltning

Utvalde kulturlandskap i jordbruket (UKL) er ei økonomisk satsing og ein arbeidsmåte for å ta vare på eit representativt utval av verdifulle norske jordbrukslandskap. [Les meir om utvalde kulturlandskap i jordbruket på landbruksdirektoratet sine nettsider.](#)

Kommunane i Norge har ei sentral rolle i forvaltninga av midlar til UKL. Dei tildeler tilskot, informerar og rettleiar om søknadsordninga.

Statsforvaltaren fordelar årsrammer til dei utvalde kulturlandskapa i fylket og rettleie kommunane i regelverksspørsmål, bruk av søknads- og sakshandsamingssystemet og støtte med fagleg rettleiing. Dei sikrar at ordninga blir forvalta i tråd med forskrifta og statens økonomireglement, og utføre kontroll av ordninga hjå kommunane.

Midlar til satsinga blir sett av over [Klima – og miljødepartementet](#) (KLD) sine budsjett og over [jordbruksoppgjeret](#). Utvalde kulturlandskap i jordbruket er eit samarbeid mellom mange aktørar.

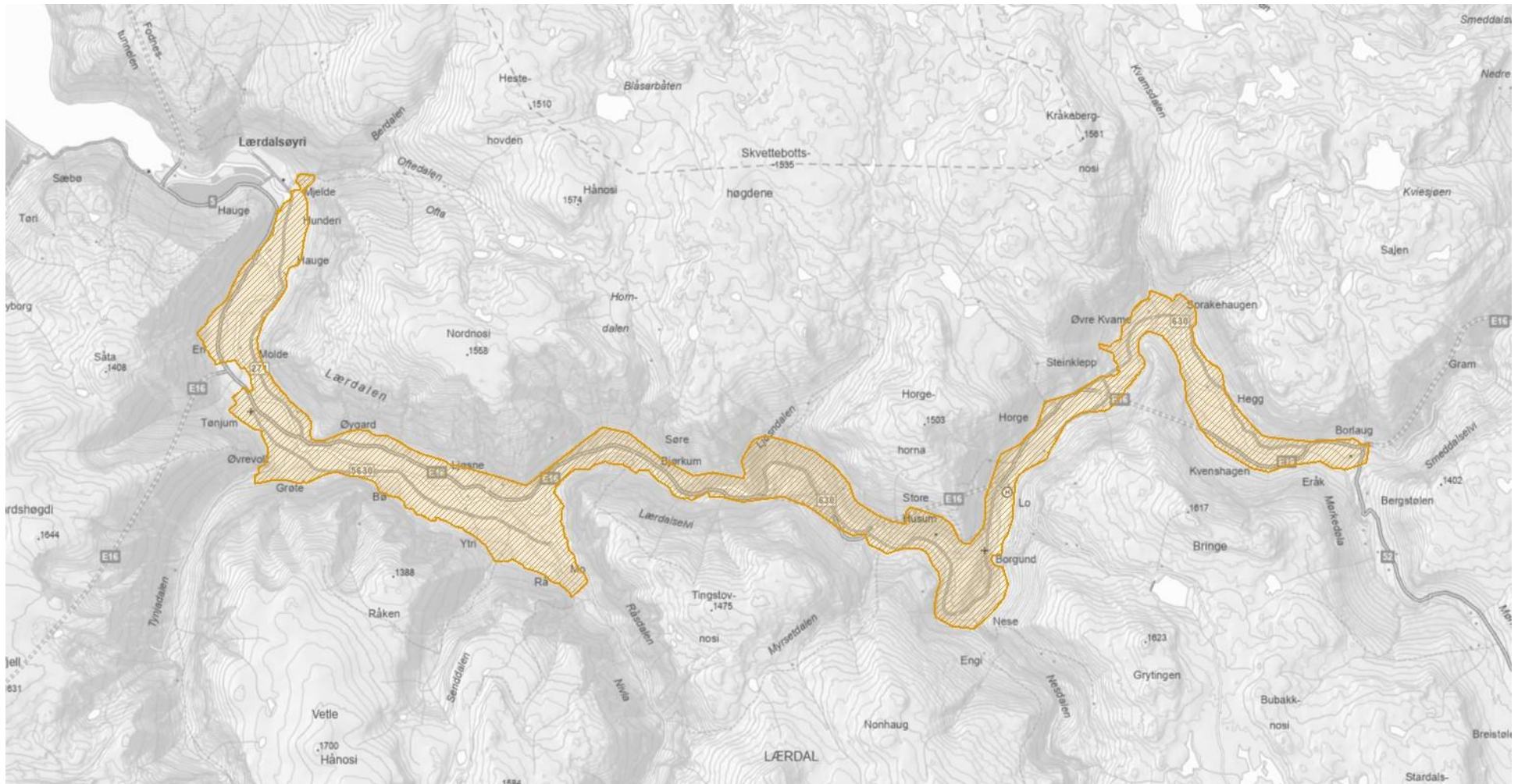
Sentralt samarbeider [Landbruksdirektoratet](#), [Miljødirektoratet](#), og [Riksantikvaren](#), der Landbruksdirektoratet har koordineringsansvaret. Direktoratata og regionale etatar samarbeider med kommunar og grunneigarane i områda.

2.2 UKL i Lærdal

Tiltaksplanen er utarbeidd på grunnlag av *forskrift om tilskudd til tiltak i Utvalgte kulturlandskap i jordbruket og verdensarvområdene Vegaøyen og Vestnorsk fjordlandskap, FOR-2016-08-10-966.*

Føremål

Føremålet med tiltaksplanen og tilskotsordninga for utvalde kulturlandskap i Lærdal er å medverke til å sikre verdier knytt til biologisk mangfald, landskap, kulturminne og kulturmiljø, og å sikre langsiktig skjøtsel og drift.

Tiltaksplanen gjeld for Utvalde kulturlandskap Lærdal (UKL Lærdal) slik det er avmerkt på kart i Naturbase.

Samarbeidsgruppe

Det er etablert ei samarbeidsgruppe for UKL Lærdal. Grappa er samansett av følgjande organisasjonar og representantar for lokal og regional forvaltning:

- Lærdal bondelag
- Lærdal sau- og geit
- Lærdal historielag
- Sogn frukt og grønt
- Lærdal elveeigarlag
- Borgund elveeigarlag
- Lærdal kommune v.ordførar
- Lærdal kommune v.landbrukssjef
- Vestland fylkeskommune - Kulturavdelinga
- Statsforvalteren i Vestland

Føremålet med grappa er å drøfte overordna spørsmål og prioriteringar knytt til forvaltning og tilskot til området.

Tildeling av tilskot

Lærdal kommune kan gje tilskot til tiltak som er i samsvar med føremålet med tilskotsordninga. Samarbeidsgruppa for UKL Lærdal deltek i prioriteringar for bruk av tildelt tilskotsramme.

Tiltaka må også vere i samsvar med gjeldande planar for området (forvaltningsplanar og skjøtselsplanar). Dersom søkjar ikkje er grunneigar, må det ligge føre løyve frå grunneigar og andre rettshavarar.

Tiltak

Lærdal kommune kan løyve tilskot til følgjande tiltak:

- Restaurering og skjøtsel av areal. Dette er prioritert tiltak for å sikre det biologiske mangfaldet, og for å ta vare på jordbrukslandskapet
- Istandsetjing, vedlikehald og skjøtsel av bygningar og andre kulturminne
- Planlegging av tiltak
- Tilrettelegging for ferdsel
- Formidlingstiltak
- Andre tiltak som fremjar føremålet med ordninga

Gjeldande planar, dokument og publikasjonar

Lærdal kommune kan løyve tilskot til skjøtsel av areal i samsvar med dei mål og tilrådingar som er fastsett i gjeldande planar for området.

Følgjande planar og publikasjonar er førebels gjeldande for Lærdal:

- Forvaltningsplan for Midtre Lærdal 2018 – 2028, utgåve 1. november 2017, Fylkesmannen i Sogn og Fjordane
- Historiske utviklingstrekk for kulturlandskapet i Lærdal, Høgskulen på Vestlandet
- Kulturmarker og skjøtsel, Høgskulen på Vestlandet
- Lokalitetar, Høgskulen på Vestlandet
- Andre gjeldande skjøtselsplanar og tiltaksplanar

Krav til søknad

Søknad skal sendast inn via Altinn.

Søknaden må innehalde ei skildring av det planlagde tiltaket, budsjett og gjennomføringsplan. Kart og fotodokumentasjon er viktige dokument som bør leggest ved søknaden. Søknadsfrist er fastsett til **15.april**.

Arbeidsfrist

Frist for gjennomføring av tiltak frå det blir løyvd tilskot varierar. Lærdal kommune kan etter søknad forlenge arbeidsfristen, men ikkje ut over 5 år frå tilskotet vart løyvd.

Utbetaling av tilskot og krav om rapportering

Lærdal kommune betalar ut det løyvde tilskotet etter skriftleg rapport når omsøkt tiltak er ferdig. Skjema for rapportering skal sendast inn via Altinn.

Det kan betalast ut tilskot etter kvart som deler av tiltaket vert utført, på bakgrunn av godkjent dokumentasjon. Minst 25 % av tilskotet skal haldast attende til arbeidet er fullført og arbeidet og sluttregneskapen er godkjent.

Samarbeidsgruppa på synfaring på Hauge.

2.3 Årshjul

Dato	Aktivitet	Kven deltek	Ansvarleg	Merknad
Januar	Tildeling av tilskotsmidlar til kommunen frå Statsforvaltaren i Vestland		Statsforvaltaren	
Mars	Utlysing av midlar		Lærdal kommune	På heimesida, FB og utsending på infolista Annonse i lokal pressa
Mars/april/mai	Synfaring, ev. markdag/temamøte Møte samarbeidsgruppa - kommande tiltak - aktuelle problemstillingar	Kommunen, grunneigarar, regional forvaltning, interesse organisasjonar, og andre med interesse for tema, samarbeidsgruppa	Lærdal kommune og samarbeidspartar	Orientering om planar og framdrift. Få fram konsekvensar, vurdering av tiltak og behov for samordning mellom søkjarar / eigarar og i forvaltinga.
April, første halvdel	Søknadsfrist er 15.april	Søkjarar	Lærdal kommune	
April og mai	Handsaming søknader og koordinering med andre søknadsordningar	Sakshandsamarar av tilskotsordningar	Lærdal kommune	Synfaringar ved behov Samordning med SMIL-søknadar
September	Synfaring - utførte tiltak - aktuelle problemstillingar - ønskje for neste år - planlegging	Kommunen, søkjarar, regional forvaltning, samarbeidspartar	Lærdal kommune	Sjå resultat og dele erfaringar. Diskutere større tiltak neste år.
Oktober	Møte med UKL-samarbeidsgruppa - Status tilskotsmidlar - Koordinering av tilskotsordningar - Budsjett og prioriteringar for neste år	Samarbeidsgruppa for UKL-Lærdal	Lærdal kommune	Synfaringar ved behov
November	Handsaming søknader restmidlar. Koordinering med regional forvaltning		Lærdal kommune	Kan utgjere del av tilskotsmidlane for inneverande år. Siste frist i Agros er fyrste halvdel av desember.
November	Rapportering for inneverande år og budsjett for neste år		Lærdal kommune	

3. Historikk – 6 år med UKL

Statsforvaltaren i Vestland hadde fram til og med 2019 ansvar for forvaltning av tilskotsordninga til Lærdal som utvald kulturlandskap. Frå 2020 vart dette ansvaret lagt til Lærdal kommune og Felles Landbrukskontor ÅLA.

I løpet av 6 år med UKL ordninga har det komme inn søknader om 12 491 587. Til desse er det innvilga 6 331 799, det vil seie at om lag 50% av total søknadssum er innvilga.

Med unnatak frå 2019 har rammetilskotet frå Statsforvaltar saman med evt løyvde/inndregne midlar frå tidlegare år vore i overkant av 1 mill. kroner.

Løyving av UKL midlar 2018-2023

År	Kostnad	Søknadssum	Ramme*	Innvilga tilskot
2018	1 305 419	1 122 219	1 000 000	1 000 000
2019	1 198 412	1 198 412	800 000	800 000
2020	2 883 762	2 222 012	1 100 000	1 100 000
2021	3 812 980	3 430 468	1 044 736	1 044 736
2022	3 513 151	2 615 254	1 300 000	1 300 000
2023	2 311 484	1 903 222	1 087 063	1 087 063
Totalt	15 025 208	12 491 587	6 331 799	6 331 799

*Rammetilskot frå Statsforvaltar og evt løyvde/inndregne midlar frå tidlegare år.

Fordeling av UKL midlar 2018-2023

År	Innvilga pr.år	Areal/rydding / Innvilga		Gjerde / Innvilga		Musealt/årleg / Innvilga		Restaurering / Innvilga		Anna / Innvilga	
2018	19	21200	3	299000	6	40000	7	118000	3	0	0
2019	16	33800	3	672230	8	80000	2	0	0	13970	3
2020	21	185000	4	392200	8	231800	5	291000	4	0	0
2021	22	38000	3	776736	14	80000	2	150000	3	0	0
2022	22	94050	2	643100	12	107000	3	445850	5	0	0
2023	19	69000	2	675950	12	138500	3	103613	1	100000	1
Total	119	441050	17	3459216	60	677300	22	1108463	16	113970	4

Samarbeidsgruppa for UKL i Lærdal har tidlegare peika på **gjerding** som eit tiltak som bør prioriterast ved fordeling av midlar. Det er ynskjeleg å få rydde fram både gammalt kulturlandskap og nye beiteareal og då må gjerding vera i høveleg god stand for å kunne sleppe til beitedyr. Denne prioriteringa syner godt att i tabellen over. Av totalt 6 331 799 innvilga tilskot på 6 år utgjer gjerdetilskot over halvparten med 3 459 216. Her har midlane i hovudsak gått til utskifting av gammalt gjerde, fjerning av piggråd, men og heilt nye inngjerda områder. I 2023 vart det løyvd midlar til 4500m gjerde. Gjerdeprosjekt heng ofte saman med **rydding** av både nye og gamle beiteareal. Årleg er det nokre få søknader om tilskot til ryddeprosjekt i form av beitepussing og/eller skogrydding. Mykje av kostnaden knytt til dette er leige av utstyr og evt mannskap, men og eiga arbeidsinnsats.

Museal skjøtsel er skjøtsel av areal kring kulturminne og/eller verna eller svært verdifulle bygningsmiljø/gardstun. Nokre av midlane som vert løyvd til dette kan sjåast på som årlege tilskot. Årleg kjem det inn søknader om tilskot til **restaurering**. Nokre av desse fell utanfor ordninga og får avslag eller vert overført til andre søknadsordningar, medan andre treff godt innanfor UKL ordninga. Her har det vor løyvd midlar til restaurering av steingardar, kiler/veiter, gardsbygningar og andre kulturminne.

4. Fordeling og prioritering av rammetilskot

Delmål	Tiltak	Sats	Kriteriar for vurdering av søknader	Merknad
Opning av gjengrodd kulturlandskap med fokus på konsentrert beiting og gjennomføre skjøtselstiltak	Gjerding	200 kr pr meter – lett tilgjengeleg. 250 kr pr meter – krevjande tereng	-Ved søknad må antall meter nytt gjerde teiknast på kart og leggjast ved -Det må komme tydeleg fram kva vidare bruk av inngjerda areal skal vere. -Før og etter bilete bør ligge ved som dokumentasjon.	Tilgjengelegheit vert vurdert utifrå kart og evt synfaringar.
	Rydding av attgrodd beitemark. Beiting og tilbakeføring av areal	Inntil 70% av godkjend kostnad	-Føremålet med rydding av nytt areal og tilbakeføring av gamalt må komme fram i søknaden. -Før og etter bilete skal ligge ved som dokumentasjon.	Prioritert tiltak for å sikre det biologiske mangfaldet Timesats eigeninnsats 350,-
Andre tiltak som fremjar føremålet med ordninga	Kulturminne: -Museal skjøtsel	Inntil 70% av godkjent kostnad	Tiltaket må vera til allmenn interesse og ha natur- og kulturhistorisk verdi	Timesats eigeninnsats 350,-
	Bygningar: -Istandsetjing -Vedlikehald	Inntil 40% av godkjent kostnad	Tiltak som har ålmenn interesse vert prioritert	Timesats eigeninnsats 350,-
	Tilrettelegging for ferdsel og friluftsliv	Inntil 70% av godkjent kostnad	Tiltaket må vera til allmenn interesse og fremje folkehelse og bulyst.	Timesats eigeninnsats 350,-
Bevare, formidling, kunnskap	Fagdag, skilting, informasjon og kartleggingar	Inntil 50% av godkjent kostnad	Tiltaket må fremje natur- og kulturhistorisk interesse for UKL Lærdal	Samarbeid med andre aktørar

**Prioritering av søknader og tildeling av midlar er avhengig av innkomne søknader og tildelt ramme*

5. Kjelder

Kommunedelplan for landbruk og kulturminnevern - temaplan
<https://www.laerdal.kommune.no/getfile.php/4782817.2680.iiuwni/wazltzt7/Kommunedelplan+for+landbruk+og+kulturminnevern+-+temaplan.pdf>

Historiske utviklingstrekk for kulturlandskapet i Lærdal, Høgskulen på Vestlandet

Forvaltningsplan for Midtre Lærdal 2018 – 2028, utgåve 1. november 2017, Fylkesmannen i Sogn og Fjordane

Agros – Landbruksdirektoratet

Alle bilete: sakshandsamar - Felles landbrukskontor ÅLA

